

DD.AA. 2012. *Pour une histoire comparée des traductions*. Dominique de Courcelles et Vicent Martines Peres (Coords.). Paris: École Nationale des Chartes. 213 pp.

Vicent Josep ESCARTÍ¹
Joan Vicent FUERTES ZAPATA²

Recebedo em 07.08.2012

Aceito em 13.09.2012

L'École Nationale des Chartes de França i la Universitat d'Alacant, a través de l'Institut Virtual Internacional de Traducció (IVITRA) -l'objectiu del qual és promoure iniciatives conjuntes de promoció i d'estudis dins l'àmbit de la traductologia, va portar a termini, al llarg de 2007 i 2008, un col·loqui internacional que va disposar de participacions ben interessants, reunides ara com ara en forma d'actes per la institució que aglutina els arxivers francesos, sota la coordinació de Dominique de Courcelles (École Nationale Supérieure de Lyon - École Nationale des Chartes) i Vicent Martines (Universitat d'Alacant - Institut Superior d'Investigació Cooperativa - IVITRA).

Cal assenyalar en primer lloc que, tal com indiquen els responsables del volum, aquelles jornades constituïren, dins de les seues possibilitats, un model de cooperació científica en l'àmbit de la romanística, que es centrà en aquest cas en l'àmbit filològic del sud d'Europa. L'interés per les traduccions medievals dels arxivers francesos es remunta cap al segle XIX, produït per l'estudi i per l'interés en la documentació manuscrita. Per tant, era lògic que l'IVITRA –que es dedica, entre unes altres tasques, a l'estudi de traduccions en romanç fetes en l'antiga Corona d'Aragó– i l'entitat francesa sura

¹ Professor titular de Filologia Catalana de la Universitat de València. *E-mail:* Vicent.j.escarti@uv.es. Site: www.escarti.com.

² Estudiant de Filologia Catalana de la Universitat de València. *E-mail:* fuerza@alumni.uv.es.

MALLORQUÍ-RUSCALLEDA, Enric (coord.). *Mirabilia 15* (2012/2)
As Emoções no Mediterrâneo Antigo e do início da era moderna
Las emociones en el Mediterráneo antiguo y en el inicio de la era moderna
Emotions in Pre- & Early Modern Mediterranean

Jun-Dez 2012/ISSN 1676-5818

esmentada establiren nexes d'unió tard o d'hora, ja que comparteixen nombrosos temes d'interés.

Un exemple ben clar és, doncs, el fet que França i la Península Ibèrica participaren en el coneixement i la difusió de textos que sorgiren de la mà d'autoritats antigues –doctors de l'església, filòsofs i poetes– en el període de desenvolupament de les literatures en llengua vernacle. Aquelles traduccions, comentaris i glosses de textos clàssics –en romanç– contribuïren certament al foment de la lectura dels autors antics i varen promoure la inclusió d'esdeveniments i de personatges clàssics en les obres d'autors moderns, propiciant així processos vinculats a la mediació cultural o al desenvolupament de les literatures nacionals. De manera que tots dos àmbits culturals presenten nombrosos nexes de contacte.

I així, des d'aquesta perspectiva el volum que comentem ara es presenta dividit en quatre parts. La primera, se centra en la traducció dels clàssics i conté una sèrie d'aportacions de màxim interés. En primer lloc, Françoise Viellard, a l'estudi “*Le Miroir des classiques, catalogue informatisé des traductions médiévales des classiques en français et en occitan*” (pp. 11-26) ens presenta una síntesi d'aquest catàleg informatitzat de les traduccions medievals en francès i en occità d'autors clàssics. La segona col·laboració és de Gemma Avenoza i porta per títol “*Les traductions de oeuvres latines, leurs commanditaires et leur public dans la Castille du XVe siècle, à partir de la Bibliothèque électronique de textos antiguos*” (pp.27-56).

En aquesta s'analitza les situacions en les quals es realitzaven les traduccions d'obres en castellà en l'edat mitjana i la casuística amb la qual es pot trobar un estudiós: obres traduïdes més d'una volta perquè la primera versió no partia de la llengua original o els models estètics i retòrics havien evolucionat; uns altres casos són els que es fan a segones versions a partir de la irrupció de l'impremta, que deixa oblidades algunes traduccions anteriors que havien estat de manera manuscrita, o, per últim, traduccions contemporànies vinculades a bibliòfils.

En tercer lloc, Julie Reynaud en “*Marsile Ficin, démon de la traduction*” (57-68) se centra en la trajectòria d'aquest traductor que va viure sota la protecció de Cosme de Mèdici. Va traduir obres d'autors totalment clàssics, com Termegisto, Plató i Plotí. Per a Ficin, el qual partia d'una perspectiva filosòfica

MALLORQUÍ-RUSCALLEDA, Enric (coord.). *Mirabilia 15 (2012/2)*
As Emoções no Mediterrâneo Antigo e do início da era moderna
Las emociones en el Mediterráneo antiguo y en el inicio de la era moderna
Emotions in Pre- & Early Modern Mediterranean

Jun-Dez 2012/ISSN 1676-5818

sincrètica, les traduccions calia que foren fidels al principi de transmetre les veritats presents en el text. Per últim, aquest bloc es tanca amb l'article de Sébastien Galland "L'art de traduire chez Giordano Bruno: vacillatino calculée trahison raisonnée" (pp. 69-80). En aquest, l'autor manifesta com eren usades les fonts amb la finalitat d'impregnar d'autoritat i donar una pinzellada arcaica a alguns descobriments innovadors.

El segon bloc del volum està dedicat a les traduccions llatines, posant èmfasi en textos jurídics i religiosos. Antoni Biosca, en "La *basmala* latine" (pp. 81-90) se centra en aquest text introductori de l'Alcorà, el qual quan va ser traduït al llatí. L'autor també remarca com a més que es pot detectar un origen àrab o un destinatari musulmà, també és podrien remarcar diverses formes que ens podrien apuntra a influències cristianes.

El següent estudi és de Blanca Gari "Les traductions en latin du *Libre de Sancta Maria* de Raymond Lulle" (pp. 91-102). El text analitzat per aquesta autora va ser escrit en català per Llull, probablement a Montpeller, i va ser creat mentre pensava en un públic que no dominava el llatí, però, malgrta aquella voluntat de Llull, va ser traduït molt prompte a aquesta llengua. Gari, a partir d'aquest fet, reflexiona sobre els processos de traducció en els últims segles de l'edat mitjana i la significació històrica de les diverses versions del text citat anteriorment. Antoni Biosca i Juan Francisco Mesa, en l'article "*Foriatinqui et Furs* de royaume et de la ville de Valence: latin et langue romane d'un texte juridique" (pp. 103-114), posen de relleu com, si comparem les versions d'un text jurídic com és el dels furs de la ciutat i del regne de València, segons si es tracta de la versió catalana o de la versió llatina, s'adverteix clarament que s'emfatitzen aspectes ben diversos.

La tercera part del volum s'ocupa de les traduccions entre llengües romàniques. En primer lloc, Isabel de Riquer en "Languessoeurs, parlatesorelle": les *vidas* des trobadours dans le *Novellino*" (pp. 115-122), posa de manifest que la recopilació anònima d'un centenar de contes que és el *Novellino*, malgrat que va ser redactada en llengua toscana, va provocar molts textos de diverses versions provinents del nord de França i del centre d'Itàlia.

Per la seua banda, Antoni Ferrando, en "La traduction catalane de la *Història de les amors de París e Viana*" a partir de les tres edicions en llengua catalana d'aquesta obra –publicades a Barcelona i Girona a finals del segle XV– postula

magistralment dues hipòtesis del seu origen: castellà o italià, la qual cosa constata la confluència de dos “capes lingüístiques”: una de signe arcaïtzant i on predomina l’onomàstica italiana –que data a meitat del segle XV–, i una altra de posterior, que explica l’orientació castellanitzant, com a opció modernitzada, i que coincideix amb l’època de l’edició. Frédéric Alchalabi, en “Des reflets changeants. La mer et la traduction littéraire des concepts de vie et de mort: l’exemple de *Tirant lo Blanc d’Amadís de Gaula*” (pp. 137-148) s’ocupa del fenomen anomenat “transferència cultural” que té el seu inici en l’Antiguitat clàssica, i l’aplica al motiu del mar en les dues novel·les medievals ja anomenades, on representa en cada cas dues opcions diferents: mentre en la primera significa la vida, en la segona passa a significar la mort.

El quart i l’últim bloc, està dedicat a les traduccions modernes i el trasvasament cultural. El primer estudi que trobem és de Vicent Martines: “Les traduccions de *Tirant lo Blanch* (1500-1800)” (pp. 149-164). En aquest l’autor se centra en l’impacte internacional la novel·la escrita per Joanot Martorell, que va influir en alguns autors com ara Cervantes, Shakespeare i Ariosto, i que a partir del segle XVI es va traduir al castellà, al francès, i a l’italià, per a ser llegida en les altes esferes culturals i polítiques de les corts –on es determinaven els gustos i les tendències estètiques de l’època–, tot contribuint, així, a la renovació literària de l’Europa moderna.

A continuació li segueix el treball de Jean Marie Barberà “Un problème de traduction: les noms erratiques de personnages mythologiques dans *Curial e Güelfa*” (pp. 165-170). En aquesta casa l’autor se centra en els problemes que presenten en aquesta novel·la la traducció dels noms d’alguns personatges mitològics, atès que en alguns casos és difícil determinar si les errades són imputables a l’autor o provenen de les fonts consultades per ell. Barberà es demana, si arriba el cas, quina hauria de ser la pràctica del traductor: traduir-los o corregir-los.

Per una altra part, Marie-Noëlle Costa, en “La Locution ‘de fet’ dans le *Spill* (1460) de Jaume Roig et sa traduction” (pp. 171-184), se centra en l’ús que fa Jaume Roig de la locució ‘de fet’, amb diversos valors semàntics en català, que se subratllen en les diverses traduccions que es feren de l’*Spill* al castellà a partir del segle XVI, i que posaven en evidència, d’aquesta manera, un aspecte de l’originalitat d’aquest text. Finalment, el volum conclou amb l’aportació de Maria Àngeles Fuster: “À propos du roman *Curial e Güelfa*: remarques sur

MALLORQUÍ-RUSCALLEDA, Enric (coord.). *Mirabilia 15* (2012/2)
As Emoções no Mediterrâneo Antigo e do início da era moderna
Las emociones en el Mediterráneo antiguo y en el inicio de la era moderna
Emotions in Pre- & Early Modern Mediterranean

Jun-Dez 2012/ISSN 1676-5818

l'élaboration d'une édition contemporaine multilingüe" (pp. 185-190), en la qual es presenta una mostra de l'edició interlineal multilingüe que permet comparar fragments de l'original de la novel·la citada, amb les seues respectives traducció al castellà, a l'anglès i al francès, amb l'objectiu d'analitzar l'ús del vocabulari vinculat a l'àmbit de la cavalleria i les seues respectives translacions a altres llengües.

Com es pot comprovar, els aspectes tractats en *Pour una Histoire comparée des traductions* són diversos. I en essència en aquest volum contribueix fermament a manifestar la necessitat de posar en comú iniciatives, catàlegs informatitzats, traduccions, investigacions concretes, experiències i documents que permeten un augment qualitatiu dels contactes transnacionals del patrimoni literari europeu. Un fet que, entre uns altres aspectes, augmenta el seu valor afegit, i que al nostre parer deu impulsar decididament als seus responsables a persistir en aquesta línia de treball que destaca en el panorama cultural per la seua excel·lència i els seus fruits certament útils per a l'acostament de les cultures i les literatures europees.